

Ordliste til matematik

– oversigt over almindeligt anvendte ord og begreber inden for matematik C / B samt i tilknytning til fagområdet.

Ordlisten er supplerende til det anvendte lærebogssystem og øvrige notater, idet forklaringerne til ordene primært sigter mod at dække behovet i denne sammenhæng.

Abstrakt videnskab	Videnskab, der beskæftiger sig med begreber, ikke med ting (matematik, logik, o. lign.) – dvs. modsat den taktile verden.
Addition	Den grundlæggende regneoperation, hvor to eller flere tal (led) lægges sammen. De tal (led) der lægges sammen betegnes addender og resultatet for sum.
Afledt funktion	Er lig med differentialkvotienten for funktionen og udtrykker funktionens ændringshastighed for en given værdi af variabelen.
Algoritme	Udregningsregel (procedure) til løsning af et bestemt problem – f.eks. divisionsalgoritmen.
Akkumulere	Opsamle.
Aksiom	En påstand eller grundantagelse, hvis rigtighed anses for umiddelbart indlysende og accepteres uden bevis som grundlag for at udlede andre sætninger (den matematiske teoris grundlæggende forudsætninger).
Algebra	Regning og udvikling af formler baseret på anvendelse af symboler i form af både tal og bogstaver.
Analog	Overensstemmende med, tilsvarende.
Analogi	Lighed eller overensstemmelse (følgende samme regler eller logik).
Analysere	Bestemme (nedbryde i) bestanddele / enkeltdele af noget.
Analytisk	Undersøgende.
Analytisk geometri	Undersøgelse af geometriske figurer og forhold i koordinatsystemer og efter beregningsmæssige metoder.
Analytisk matematik	Løsning af matematiske problemstillinger ved beregningsmæssige metoder i modsætning til anvendelse af de geometriske løsningsmetoder.
Anvendt forskning	Skabelse af ny viden styret efter bestemte praktiske mål.
Approximation	Tilnærmelse.
Argument	I generel betydning: Begrundelse (bevis) for en påstand. I betydningen en funktions argument: Den størrelse eller variabel, som indsat i funktionsudtrykket giver funktionsværdien.
Aritmetik	Regning med tal baseret på de almindelige regningsarter. (Plus, minus, gange og dividere)
Associative lov	For addition betyder denne regel, at af tre størrelser er summen af de to plus den tredje størrelse lig med den første størrelse plus de to øvriges sum – dvs. $(a + b) + c = a + (b + c)$. For multiplikation betyder denne regel, at af tre størrelser er produktet af de to gange den tredje størrelse lig med den første størrelse gange de to øvriges produkt – dvs. $(a \cdot b) \cdot c = a \cdot (b \cdot c)$.

Asymptote	En asymptote til en "kurvegren" er en ret linje beliggende således, at afstanden mellem linjen og et punkt på kurven går mod nul, når punktet fjerner sig i det uendelige langs "kurve-grenen" – kurven siges at nærme sig asymptotisk til den rette linje.
Beskrivende statistik	En talbehandlingsteknik til at sammenfatte et stort talmateriales informationsindhold vha. nogle få tal (deskriptorer: f.eks. middelværdi og spredning) og præsentation af det i tabeller eller grafer.
Bevis	Begrundelse for at en påstand er rigtig eller falsk.
Binom, binomial	Toleddet (som består af to led).
Binomium	Toleddet størrelse (f.eks. $x + y$).
Cirkel	Det geometriske sted for punkter med lige stor afstand til et punkt (cirkelns centrum).
Cosinus	Navn for en trigonometrisk størrelse og funktion, der hænger nært sammen med sinus.
Deduktion	Bevismetode baseret på ud fra givne forudsætninger og logikkens regler udlede en konklusion.
Definition	Vedtagelse af hvordan et ord, begreb eller udtryk skal forstås og evt. anvendes.
Disjunkt	Betegnelse for mængder, der ikke har nogen fælles elementer.
Diskret	Adskilt (modsat: kontinuert).
Distributive lov	Reglen, der siger at en toleddet størrelse multipliceres med en anden størrelse ved at multiplicere hvert af de to led for sig (multiplikationen distribueres til hvert led) – $a(b + c) = ab + ac$. Endvidere at samme resultat kan udregnes på to måder.
Divergens	Afvigelse.
Division	Den omvendte regneoperation af multiplikation. Dividenden er betegnelsen for det tal, som bliver divideret med et andet tal, der betegnes divisor. Resultatet af en division betegnes kvotient. Division kan opfattes som subtraktion, hvor man bestemmer, hvor mange gange divisor kan trækkes fra dividend.
Euklid	Græsk matematiker, der omkring 300 f.kr. sammenfattede matematikken i 13 bøger og 465 sætninger, der går under navnet "Euklids elementer" og har givet navn til den euklidiske geometri.
Falsifikation	Påvisning af, at noget er fejlagtigt (mods. verifikation).
Foreningsmængde	Foreningsmængden af A og B er den mindste mængde, som indeholder elementer fra både A og B . Skrives: $A \cup B$.

Funktion	En funktion udtrykker en entydig sammenhæng mellem en eller flere variable. y er en funktion af x ($y = f(x)$) i et givet interval for x , når der til enhver værdi af x i intervallet svarer én værdi af y . En afbildning af en talmængde over i en anden talmængde via en, forskrift f .
Funktionsanalyse	En systematisk analyse af egenskaber for en funktion ud fra dens forskrift mhp. at skabe et overblik over dens form for at kunne tegne dens graf.
Fællesmængde	Fællesmængden af A og B er den største mængde, som er en delmængde af både A og B . Skrives: $A \cap B$.
Geometri	Den del af matematikken, der omhandler plane og rumlige figurers form, størrelse og egenskaber.
Graf	En geometrisk repræsentation af en sammenhæng mellem to tal, sædvanligvis en variabel og en uafhængig variabel, beskrevet i en funktionsforskrift.
Grundforskning	Skabelse af ny viden og forståelse uden sigte på en bestemt anvendelse.
Hierarki	Rangordning af faktorer – regnehierarkiet angiver reglerne for rækkefølgen af regneoperationernes udførelse i sammen-satte udtryk med flere regningsarter.
Hypotese	En begrundet antagelse/foreløbig teori til forklaring af et fænomen.
Indekstal	Indekstal er relative tal, som fremkommer ved at hvert tal i en talmængde sættes i forhold til (divideres med) et valgt basistal og multipliceres med 100.
Induktion	Bevistmetode baseret på slutning fra enkelttilfælde til en almen læresætning (mods. deduktion).
Infinitesimalregning	Regning med uendeligt små størrelser.
Interval	Mængden af alle tal, der ligger mellem en mindste og en største talværdi. <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvis mindste og største værdi tilhører intervallet er intervallet et lukket interval. ○ Hvis mindste og største værdi ikke tilhører intervallet er intervallet et åbent interval.
Irrationale tal	De reelle tal, der ikke kan skrives som en brøk.
Ret linje	En lige og ubegrænset længde uden udstrækning i bredden.
Koefficient	Konstant faktor til en variabel.
Konstant	Uforanderlig størrelse.
Kompleksitet	Grad af sammensathed (modsat enkelthed)
Kommutative lov	For addition, at leddenes (addendernes) orden er ligegyldig – og for multiplikation, at faktorerens orden er ligegyldig.
Kongruens	To eller flere plangeometriske figurer er kongruente, når de er ens, dvs. når de ved flytning og spejling kan bringes til at dække hinanden.
Konjunkt	Forenet, fælles.

Konklusion	Udsagn, der er en følge af præmisserne i problemstillingen.
Kontinuitet	Uafbrudt (jævn) sammenhæng.
Konvergens	Nærme sig hinanden / udvikle sig i samme retning, f.eks. to linjers forløb.
Koordinater	Talsæt (adresse) der angiver et punkts beliggenhed i et koordinatsystem.
Koordinatsystem	To talakser, der skærer hinanden i en ret vinkel.
Korde	Den lige linje mellem to punkter på en kurve (især en cirkelbue).
Koefficient	Konstant faktor til en ubekendt eller variabel størrelse.
Konstant	Et bestemt (uforanderligt) tal (modsat variabel).
Kvotient	Det tal, der fremkommer som resultatet af en division.
Logaritme	Logaritmen til et tal, er den potens, hvortil et bestemt andet tal (et valgt grundtal – almindeligvis 10 eller e) skal opløftes til for at få tallet selv.
Logik	Læren om tænkningens love og former mhp. at tænke følge-rigtigt.
Matematik	Videnskaben om tals, fladers og legemers størrelse samt deres sammenhæng. <ul style="list-style-type: none"> – Ren matematik: talteori, algebra, geometri, mængdelære, m.m. – Anvendt matematik: analytisk geometri, mekanik, m.m. – Forsikringsmatematik – Økonomisk matematik – Statistik
Matematisk teori	Matematikens system af aksiomer og læresætninger.
Multiplikation	En grundlæggende regneoperation mellem to tal, hvor det ene tal udtrykker, hvor mange gange det andet tal skal lægges sammen. Dvs. multiplikation kan opfattes som addition. De tal der ganges sammen betegnes faktorer og resultatet for produkt.
Model	Hypotese som forklarings- og forudsigelsesmekanisme – ofte forenklet i forhold til virkeligheden.
Modellere	Fremstille en model (modellering).
Nomenklatur	Et fags fagudtryk eller terminologi.
Notation	Et system af tegn eller symboler til gengivelse af ord, tal, kvantiteter, osv.
Nulpunkter	De værdier af den uafhængige variabel, hvor funktionsværdien er 0.
Numerisk	Talmæssig.
Numerisk værdi	Et tals værdi uden hensyn til fortegn.
Origo	Koordinatsystemets begyndelsespunkt, hvor akserne skærer hinanden.
Parabel	Grafen for et andengradspolynomium.

Pentagon	Femkant.
Pentagram	Stjerne med fem spidser.
Polygon	En mangekant – en lukket kurve dannet af sammenhængende rette linjestykker.
Polynomium	Et polynomium i en variabel x er en sum af led, der har formen ax^n , hvor a er en konstant og n er et positivt helt tal eller 0.
Proportional	Forholdsmæssig (i samme forhold).
Problemanalyse	Bestemmelse af hvad et problem (opgave) består af (problematisere).
Præmis	Forudsætning for en logisk slutning.
Rationale tal	De rationale tal, $\mathbb{Q}$, omfatter de hele tal samt alle de brøker, der kan fremkomme ved at dividere de hele tal med et andet helt tal forskelligt fra 0.
Reciprok værdi	Den reciproke værdi af et tal fremkommer som tallet 1 divideret med tallet – den omvendte: Reciprokværdien af a/b er b/a .
Reelle tal	Mængden af reelle tal betegnes $\mathbb{R}$ og udgøres af de tal, hvortil der svarer et punkt på tallinjen.
Sekant	En ret linje der skærer en bue i to punkter.
Sinus	Den latinske betydning af ordet er bugt eller krumning. Men i matematikken navn for en trigonometrisk størrelse og funktion.
Skalar	Et reelt tal.
Stokastisk variabel	En variabel, hvis værdi er resultatet af et stokastisk eksperiment.
Subtraktion	Den omvendte regneoperation til addition.
Syntese	Ud fra et studie af enkeltdelene af noget, sammenfatte dette til en helhed.
Sætning	Indenfor matematisk teori et bevist udsagn.
Tallinje	En linje, hvor man har valgt en enhed at inddele den efter, fastlagt et nulpunkt og en positiv retning.
Tangent	En ret linje som netop rører uden at ”skære” en krum linje (kurve) i et fællespunkt. (Dvs. bortset fra tilfældet hvor kurven skifter krumning i fællespunktet, hvor tangenten er en såkaldt vendetangent).
Teorem	Læresætning, som kan bevises deduktivt ud fra aksiomerne eller andre læresætninger.
Teori	En systematisering af bekræftede erfaringer på et vist område af den bekræftede virkelighed som den afspejler, og hvis forløb den kan forklare og forudsige.
Tese	Påstand der skal bevises.
Tetragon	Firkant.

Trekant	Den figur, der dannes mellem tre rette linjer, som ikke er indbyrdes parallelle.
Trigonometri	Trekantsmåling – læren om forholdet mellem (de trigonometriske funktioner) og beregningen af siderne og vinklerne i en trekant.
Udsagn	To (eller flere) udtryk, der er forbundet af en komparativ operator.
Udtryk	Tal, størrelser eller værdier, der er forbundet af en regneoperator.
Variabel	En egenskab ved elementer, der udgør en mængde og kan antage forskellige værdier, f.eks. <ul style="list-style-type: none"> – uafhængig variabel, – afhængig variabel, – stokastisk variabel er en variabel, hvis værdi fremkommer ved en tilfældighed, – diskret variabel er en variabel, der kun kan antage isolerede værdier, f.eks. de hele tal, – kontinuert variabel er en variabel, som kan antage alle værdier, f.eks. de reelle tal.
Verifikation	Påvisning af, at noget er sandt (mods. falsifikation).
Vinkel	En vinkel er den figur der dannes mellem to halvlinjer, der udgår fra samme punkt.

Matematiske symboler			
Symbol	(Anvendelse)	Betydning	Ophavsmand (År)
$\in$	$x \in A$	x er element i mængden A .	A. Fraenkel (1919)
$\{ \dots, \dots \}$	$A = \{1, 2, 3\}$	Mængden A består af elementerne 1, 2 og 3.	G. Cantor (1878)
$\emptyset$		Den tomme mængde.	N. Bourbaki (1939)
$\{ \}$		Den tomme mængde.	Ukendt
$\mathbb{N}$		Mængden af naturlige tal. (1, 2, 3, ...)	} Ukendt (1900-t.)
$\mathbb{Z}$		Mængden af hele tal. (... , -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3, ...).	
$\mathbb{Q}$		Mængden af rationale tal.	
$\mathbb{R}$		Mængden af reelle tal.	
$\mathbb{C}$		Mængden af komplekse tal.	
$\subset$	$A \subset B$	Mængden A er en delmængde af mængden B .	N. Bourbaki (1939)
$\cup$	$A \cup B$	Foreningsmængden af A og B .	} ^G. Peano (1888)
$\cap$	$A \cap B$	Fællesmængden af A og B .	
$\setminus$	$A \setminus B$	Mængdedifferensen af A og B .	N. Bourbaki (1939)
$\rightarrow$	$f : A \rightarrow B$	Funktionen f afbilder mængden A ind i mængden B .	Dansk (ca. 1964)
$=$	$x = y$	Lighedstegn.	R. Recorde (1557)
$\approx$	$x \approx y$	Tilnærmet.	
$\neq$	$3 \neq 4$	Ulighedstegn.	Ukendt
$>$	$5 > 3$	Større end ...	T. Harriot (1631)
$\geq$	$x^2 \geq 0$	Større end eller lig med ...	Ukendt
$<$	$3 > 5$	Mindre end ...	T. Harriot (1631)
$\leq$		Mindre end eller lig med ...	Ukendt
$+$	$2 + 2 = 4$	Plus (Addition)	Tysk (1481)
$-$	$3 - 1 = 2$	Minus (Subtraktion)	Tysk (1481)
$/$		Dele (Division)	M. A. Valdes (1784)
$\div$		Dele (Division) (Bør ikke anvendes)	J. H. Rahn (1659)
$:$		Dele (Division) (Bør ikke anvendes)	G. W. Leibnitz (1684)
$\cdot$		Gange (Multiplikation)	G. W. Leibnitz (1684)
$*$		Gange (Multiplikation) (Bør ikke anvendes)	
$\times$		Gange (Multiplikation) (Bør ikke anvendes)	
$-$	$\frac{22}{7}$	Brøkstreg	Al-Hassar (1100-t.)
a^n	$s^5 = 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 = 32$	Potens	R. Descartes (1637)
$\sqrt{x}$	$\sqrt{9} = 3$	Kvadratrod	C. Rudolff (1525)
$\sqrt[n]{x}$		n 'te rod	
π (pi)	$\pi = 3,14159265\dots$	Forholdet mellem en cirkels omkreds og diameter.	W. Jones (1706)
e	$e = 2,71828182894\dots$	Grundtallet for den naturlige logaritme	L. Euler (1736)
i	$i = \sqrt{-1}$	Den imaginære enhed	L. Euler (1777)
∞		Uendelig	J. Wallis (1655)
$!$	$4! = 4 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 1$	Fakultet	C. Kramp (1808)
$\sum$	$\sum_{n=1}^4 n^2 = 1^2 + 2^2 + 3^2 + 4^2$	Store Sigma. Sum	L. Euler (1755)
$\prod$	$\prod_{k=1}^4 k^2 = 1^2 \cdot 2^2 \cdot 3^2 \cdot 4^2$	Store Pi. Produkt	C. F. Gauss (1812)
$\int$	$\int f(x) dx$	Integral	G. W. Leibnitz (1675)
$\frac{d}{dx}$	$\frac{df}{dx}$	Differentialkvotient	G. W. Leibnitz (1675)

'	$f'(x)$	Differentialkvotient	J. LaGrange (1770)
$\frac{\partial}{\partial y}$	$\frac{\partial(3xy^2)}{\partial y} = 6xy$	Partiel afledet funktion	L. Euler (1776)
	$ -3 = 3$	Numerisk værdi	K. Weierstrass (1841)
$\rightarrow$	$\cos(x) \rightarrow 1$ for $x \rightarrow 0$	$\cos(x)$ går imod 1 for x gående imod 0 .	
$\lim$	$\lim_{\delta x \rightarrow 0}$	Limes (Grænseværdi)	S. l'Huilier (1786)
$g \circ f$	$g \circ f = g(f(x))$	Den af f og g sammensatte funktion	
Δ	Δ		
$\mathbb{C}$			
$\mathbb{C}$			

Kildefortegnelse

A.F.Chalmers: "Hvad er videnskab?", 2003, Gyldendal.

Flemming Clausen og Jesper Tolnø: "Har du styr på det?", 1999, Gyldendal.

"Gyldendals Fremmedordbog", 2. udg., 2001, Gyldendals Røde Ordbøger.

"Matematisk opslagsbog" (William Karush), 2. udg., 2000, Politikens Forlag.

Søren Antonius m.fl.: "Matematik B1 og B2", 2. udg. 2002 hhv. 1. udg. 2001, systime.